Bilimsel Mektup

Adli Psikolojide Etik Kurallar

The Ethical Principals in Forensic Psychology

Ebru SİNİCİ[1]

[1]Uzm. Psk.,
Ortopedi ve Travmatoloji
Ana Bilim Dalı,
ANKARA

ÖZET

Adli psikolojinin geniş ve kapsamlı bir alan olması, adli psikoloji ve diğer psikoloji alanları arasındaki uygulama ve değerlendirmede farklılıklar yaratmaktadır. Adli psikolojinin bilimsel bir disiplin ve uygulama alanı olarak ortaya konması ile yasal sistemdeki taraflara sunulan psikolojik hizmetin kalitesinin arttırılması, yasal süreçlerdeki hizmetin yanlış kullanılması ve yorumlanmasının önlenmesi, psiko-yasal süreçlerdeki tarafların haklarının korunması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Adli psikoloji ile ilgili olarak literatürde etik ilke ihlallerine yönelik çok sayıda çalışma görülmektedir. Yasal sistemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek sayıda adli psikoloji uzmanı bulunmamaktadır. Bu nedenle deneyimsiz, yeterli eğitimi almamış ve süpervizyon şansına sahip olmayan psikologların yasal sisteme ilişkin çalışmalarında rastlanan etik ihlallerin daha fazla olduğu bildirilmektedir. Adli psikiyatri ise çoğunlukla özel adli tıp eğitimi almamış olan genel psikiyatristler tarafından yürütülmektedir ve bu alanda karşılaştıkları konularda kendilerini yetiştirmek durumunda kalmaktadırlar. Bununla birlikte klinikte veya adli tıpta olsun, genel olarak tıbbi karar vermenin karmaşıklığı ve belirsizliği düşünüldüğünde, tüm adli psikiyatrik görüşler, sınırlamaları göz önüne alınarak değerlendirilmeli, yalnızca kesitsel inceleme olarak değil genel anlamda olumlu bir şekilde algılanmalıdır. Aynı zamanda adli psikoloji ve adli psikiyatri derneklerince hazırlanan ve oldukça sık değiştirilen etik kurallar konusunda da bilgilerinin olması gerekliliği düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki amaç, adli psikolojideki etik sorunlar konusunda yapılmış literatür bilgilerini gözden geçirerek bu konuda son yaklaşımların ortaya konulmasını sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik; Ceza psikolojisi

İletişim Adresi:
Psikolog Ebru SİNİCİ
GATA Ortopedi ve Travmatoloji
Ana Bilim Dalı
Etlik / ANKARA
Tel: 0312 304 55 07
Fax: 0312 304 55 00
E-mail: esinici @ mynet.com

SUMMARY

Wide and comprehensive nature of forensic psychology creates differences in application and evaluation of forensic psychology and other psychological branches. Determination of forensic psychology as a scientific discipline and practice will help to improve the quality of psychological service provided to parties in law system, prevent misuse and improper interpretation of legislative processes, and protect the rights of the parties involved in the psycho-legal procedures.

There are numerous studies in the literature about the violation of the ethical issues in forensic psychology. It has been reported that the number of forensic psychologists is inadequate to meet the requirements of the forensic system and violation of ethical principles is more common among the psychologists that are inexperienced, undereducated and do not have the chance of supervision. Forensic psychiatry is implemented by general psychiatrists who have not specialized on forensic medicine, thus they have to improve themselves about the specific subjects they will encounter. However, if complexity of medical decision making is considered either in clinical and forensic medicine, all psychiatric views must be evaluated considering their limitations, and should be perceived as positive in general not as a sectional analysis.

Additionally, they are expected to have information about the ethical principles stated by the association of forensic psychologists and forensic psychiatrists, which are frequently subject to change. Purpose of our study is to review the literature the studies on the ethical problems of forensic psychology.

Key Words: Ethics; Criminal Psychology

GİRİŞ

Psikolojinin bir alt alanı olan adli psikoloji; psikoloji bilgisinin ve becerisinin yasal sorunlara uygulanması ve psikoyasal süreçlerle ilgili yeni bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmalar yapılması olarak tanımlanabilir.[1] Haward 1981'de yapmış olduğu çalışmada, adli psikolojiyi, uygulamalı psikolojinin alt alanı olarak görmüş; kanıt toplama, kanıtları inceleme ve mahkemeye sunma gibi konuların adli psikolojinin kapsamında yer aldığını belirtmiştir.[2] Aynı çalışmada, yasal sistemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek sayıda adli psikoloji uzmanının olmadığı, deneyimsiz, yeterli eğitimi almamış ve süpervizyon şansına sahip olmayan psikologların yasal sisteme ilişkin çalışmalarında etik ihlallerin daha fazla olduğu bildirilmiştir.[2]

Adli psikolojinin geniş ve kapsamlı bir alan olması, adli psikoloji ve diğer psikoloji alanları arasındaki uygulama ve değerlendirme süreçlerindeki farklılıklar yaratmaktadır. Adli psikoloji uygulaması yapan psikologların olası etik ilke ihlalleri nedeniyle bu alanda etik ilke ve standartları içeren bir yönerge oluşturulması için bir çalışma yapılmıştır.[1] Oluşturulan yönergede; adli psikologların çalışma alanlarını, mesleki sorumluluklarını, mesleki yeterliliklerini, gizlilik, onay alma, bilgilendirme, mesleki ilişkiler, medya ile ilişkiler, yöntem ve işlemler, değerlendirme, rapor etme ve tedavi konularında detaylı açıklamaları kapsamaktadır. Bu çalışmada; adli psikolojinin bilimsel bir disiplin ve uygulama alanı olarak ortaya konması, yasal sistemdeki taraflara sunulan psikolojik hizmetin kalitesinin arttırılması, yasal süreçlerdeki hizmetin yanlış kullanılması ve yorumlanmasının önlenmesi, psiko-yasal süreçlerdeki tarafların haklarının korunması sağlanmaya çalışılmıştır.

Wettstein'e göre adli psikiyatri, çoğunlukla özel adli tıp eğitimi almamış olan genel psikiyatristler tarafından yürütülmektedir,[3] bu nedenle alanda karşılaştıkları konularda kendilerini yetiştirmek zorundadırlar. Aynı zamanda adli psikoloji ve adli psikiyatri derneklerince hazırlanan ve oldukça sık değiştirilen etik kurallar konusunda da bilgileri olmalıdır. Etik sorunlar, çoğunlukla psikoloğun uzmanlık bilgisi aşıldığında, rolü kısıtlandığında veya her davadaki bazı gerçekler nedeniyle ortaya çıkabilmektedir. Açılan davaların az bir kısmı psikiyatri uzmanları ile ilgilidir ve alçak gönüllü bir yaklaşım içinde bulunulmasının daha uygun olacağı görüşünü savunmaktadır.[3] Klinikte veya adli tıpta olsun, genel olarak tıbbi karar vermenin karmaşıklığı ve belirsizliği düşünüldüğünde, tüm adli psikiyatrik görüşler, sınırlamaları göz önüne alınarak değerlendirilmeli, yalnızca kesitsel inceleme olarak değil genel anlamda olumlu bir şekilde algılanmalıdır. Adli psikologlar ahlaki kararları yargılamamalı ve psikolog olarak otoritelerini kendi politik ve sosyal ideolojilerini geliştirmek amacıyla suiistimal etmemelidirler. Kanıtları, verilere ve genel kabul görmüş teorilere dayanarak, karşıt görüşlü bir azınlık olabileceğini de göz önüne alarak sunmalıdırlar. Bununla beraber psikologlar, kendi meslek grubunda anlamlı bir kitle tarafından desteklenmediği takdirde bireysel görüşlerini kanıt olarak göstermemelidirler.[3]

Knapp ve VandeCrek'in yapmış olduğu bir çalışmada, adli olgularda kişilik değerlendirmesi yapan adli psikologları ilgilendiren bazı etik ilkeler üzerinde durulmaktadır.[4] Bu ilkeler; psikoloğun uzman tanık olarak rolü, alandaki yeterliliği, ilgili kişileri bilgilendirmek zorunda olduğu durumlar ile gizlilik ve ücret gibi çeşitli konuları ele almıştır. Bunlarla beraber adli psikoloji bazı yasal riskler içerebilir. Bu riskler, hasta-terapist ilişkisinde gözlemlenen olumlu duygular olabileceği gibi, psikoloğun hazırladığı olumsuz raporun değerlendirilen kişide yoğun olumsuz duygular ortaya çıkarabilmesidir.

Brodsky ve McKinzey'e göre; klinik çalışmalarda, adli psikologlar, bazen diğer psikologların çalışmalarında ciddi bilgi ve adli performans veya etik zayıflıklar belirleyebilir.[5] Amerikan Psikologlar Derneği etik kanunu, böyle bir profesyonel şikâyette bulunmadan önce bu psikolog ile görüşülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu görüşme zorunluluğu, diğer psikolog ile sıkıntı yaşanması kaygısı nedeniyle uygulanmamaktadır.

Yapılan diğer bir çalışmada, adli psikolojide kayıt tutmanın oldukça önemli bir faktör olduğunu açıkça ortaya koymuştur.[6] Buna göre, adli psikologlar değerlendirme yaparken eğitimini aldıkları veri toplama araçlarını kullanmaktadırlar. Bu araçların kuramsal ve psikometrik açıdan yeterli standardizasyonunun yapılmış olmalarına dikkat edilmesi gerekir. Kayıtlar, psikoloğun kararlarını doğrulayacak yeterli bilgiyi içermelidir. Herhangi bir tutarsızlık söz konusu olduğunda ise, psikologun değerlendirmesini neye dayandırdığını raporun sonunda belirtmesi gerekmektedir. Değerlendirme sonuçları, yasal süreçlere uygun olarak, psikoloji kuramları ve bilimsel bulgular çerçevesinde açıklanmalıdır.

Medikal ortamın kendine has değer yargıları, orada verilen psikolojik konsültasyonun kalitesini, tedavinin ilerlemesini ve şeklini etkiler. Bu ortamdaki tipik olaylar; yaşam ve ölüm konuları, mahkeme ile ilişkiler ve ciddi derecede patolojisi olan hastalardan oluşur. Klinik psi-